

การพัฒนารูปแบบการศึกษาอกโรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคม
ตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดรธานี

นางสาววิศวี ศิริตระฤทธิ์

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2541

ISBN 974-331-410-5

ฉบับซึ่งของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๐ ส.ค. ๒๕๔๕

๑๘๖๒๐๗๙

**A DEVELOPMENT OF THE NON-FORMAL EDUCATION MODEL FOR THE
IMPROVEMENT OF QUALITY OF LIFE AND SOCIETY BASED ON THE
SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONCEPT IN THE INDUSTRIAL AREAS**

Miss Wisanee Siltragool

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
**A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Development Education**

Department of Foundations of Education

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1998

ISBN ISBN 974-331-410-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การพัฒนาฐานรูปแบบการศึกษาอกไกรงเรียนเพื่อปรับปัจจุบันภาพชีวิตและสังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดมศึกษา

โดย

นางสาววิศณี ศิลตระฤทธิ์

ภาควิชา

สารัตถศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา

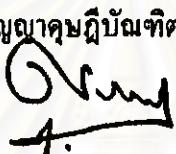
รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิتا รักษ์พัฒเมือง

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

รองศาสตราจารย์ ดร.สุกังก์ จันทวนิช

}

บัญชีติวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต

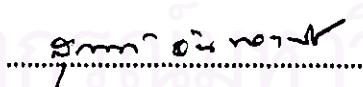

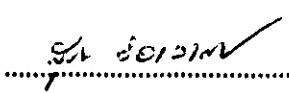
..... คณบดีบัญชีติวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ศุภวัฒน์ ชุติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.tipwattanayak เกษ借瓦ณิช)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา รักษ์พัฒเมือง)

 ..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุกังก์ จันทวนิช)

 ..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวินล วงศ์ว่องวานิช)

 ..... กรรมการ
(ดร.ทองอยู่ แก้วไทรจะ)

วิทยานิพัทธ์ : การพัฒนาภูมิปัญญาและศักยภาพชีวิตและสังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุตสาหกรรม และเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาและศักยภาพชีวิตและสังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุตสาหกรรม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การศึกษาภาคสนาม โดยใช้การประเมินสภาพแบบมีส่วนร่วม (PRA) เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เจาะลึก สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ในพื้นที่เขตอุตสาหกรรม 2 แห่งในภาคกลาง ในส่วนการพัฒนาภูมิปัญญาและศักยภาพชีวิตและสังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุตสาหกรรม 2 แห่งในภาคกลาง รายงานนี้ได้แก้ไขเพิ่มเติมตามความต้องการของอาจารย์ที่ปรึกษา

ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดปัญหาและความต้องการ ออกแบบทางแก้ไข สามารถสร้างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม ได้ 8 ด้าน 47 ดัชนี วัดเครื่องชี้วัดทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม อุปกรณ์และเครื่องจักร ทุกภาค อนามัยและสาธารณสุข ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ การศึกษาและออกโรงเรียน วัฒนธรรมและจิตใจ ประชาสังคม ความมั่นคงของชีวิตและสิทธิมนิรภัย และครอบครัว

2. รูปแบบการศึกษาออกโรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุตสาหกรรม ได้นำเสนอ 2 รูปแบบ คือ (1) “การศึกษาออกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้น สำหรับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในพื้นที่ เพื่อให้ได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม และ (2) “โรงเรียนในโรงงาน” เป็นรูปแบบที่พัฒนาขึ้นสำหรับกลุ่มคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเจ้าของโรงงานและคนงานในการกำหนดความรู้และทักษะที่อยู่ต่อไปกับความต้องการของโรงงาน/สถานประกอบการ

ภาควิชา ..... สาขาวิชา .....

สาขาวิชา ..... สาขาวิชา .....

ปีการศึกษา ๒๕๖๑

อาจารย์ที่ปรึกษา ..... ดร. ดร. พญ. วันวิภาดา วิจิตรวงศ์

อาจารย์ที่ปรึกษา .....

จำนวนหน้า ๓๔๔

พิมพ์ด้วยบั้งทักษัตยานิพนธ์ภายในกรอบกีฬาที่มีที่ดีที่สุดที่สุด

KEY WORD: : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION
NON-FORMAL EDUCATION / QUALITY OF LIFE/ SUSTAINABLE DEVELOPMENT

WISANEE SILTRAGOOL: A DEVELOPMENT OF THE NON-FORMAL EDUCATION
MODEL FOR THE IMPROVEMENT OF QUALITY OF LIFE AND SOCIETY BASED ON
THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT CONCEPT IN THE INDUSTRIAL AREAS.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. CHANITA RUKSPOLLMUANG, Ph.D. THESIS

CO-ADVISOR : ASSOC. PROF. SUPANG CHANTAVANICH, Ph.D. 295 pp.

ISBN 974-331-410-5.

The objectives of this study were to develop the quality of life and society indicators and to propose non-formal education models to improve the quality of life of the people based on the sustainable development concept in the industrial areas. A qualitative research methodology, namely, Participatory Rural Appraisal (PRA) was employed in data collection by using the techniques of focus-group discussion, in-depth interview, and observation, both non-participant observation and participant observation. Expert judgment was used to examine and improve the education model. The research was conducted in 2 villages in the central area.

Research findings were as follows:

1. The quality of life and society indicators, developed by the participation of the villagers in identifying problems, needs, and the solutions, comprised of 47 indicators which could be classified into 8 categories. These categories were Infrastructure and Environment, Occupations and Economic, Health Care, Information and Learning, Non-Formal Education, Cultural-Spiritual, Civil-Society Human Security and Rights and Freedom, and Family.
2. Two models of non-formal education to improve the quality of life of the people based on the sustainable development concept in the industrial areas were proposed. (1) "Non-Formal Education for Sustainability" model developed to reach various groups in the community in order that they obtain knowledge and skills needed to improve their quality of life and environment. (2) "School in Factory" model developed for workers. This model emphasized cooperation between the entrepreneur and the workers in identifying needed knowledge and skills for the factories.

ภาควิชา สารศึกษา

สาขาวิชา พัฒนาศึกษา

ปีการศึกษา 2541

นายมีเชื้อเนินอิต Wisanee Siltragool

นายมีเชื้ออาจารย์ที่ปรึกษา

นายมีเชื้ออาจารย์ที่ปรึกษา

Chantav

S. Chantav

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้โดยการให้คำปรึกษาอย่างดีเยี่ยมจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสองท่าน คือ รองศาสตราจารย์ ดร. ชนิดา รักย์พัฒนา และ รองศาสตราจารย์ ดร. สุภารก์ จันทวนิช และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยแก้ไข ให้คำแนะนำ และให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ทำให้รายงานฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอ กราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ไว้ ณ โอกาสนี้

โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้รับทุน PHP Scholarship ประจำปีการศึกษา 2538 จาก PHP Institute of Asia ด้วยหนังสือแนะนำด้วยจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิดา รักย์พัฒนา และ ดร. กฤษ娜 วรรรษณ์ อุบลฯ และได้เข้าร่วมในฐานะนักวิจัยในโครงการ “การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตและการพัฒนาสังคม” โดยสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ สมาคมวิจัยเชิงคุณภาพแห่งประเทศไทย ทำให้มีโอกาสเรียนรู้อย่างมากจาก รองศาสตราจารย์ ดร. สุภารก์ จันทวนิช และผู้ทรงคุณวุฒิที่ร่วมโครงการจำนวนมาก ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ

ขอบคุณ Ad Boeren ซึ่งเป็น Senior Advisor ของ Department of Education Studies and Consultancy (DESC) ประเทศไทยเชอร์เก้นต์ ผู้เกี่ยวข้องงานโครงการวิจัย DELSILIFE หัวหินหาดใหญ่ ได้ให้ข้อคิดเห็นในหลายประเด็นของวิทยานิพนธ์นี้ทุกรายการที่มาเมืองไทย ขอบคุณ Mr. Mohd Hoesne Hussain ซึ่งเป็น General Manager, Kelantan Poverty Alleviation Foundation ประเทศไทย เดชะเชิง เป็นหนึ่งในผู้เขียนหนังสือ Quality of life Improvement Programmes ของ UNESCO ผู้วิจัยได้พบในการประชุม UNESCO ที่กรุงเทพฯ เวียดนาม ปลายปี 2541 ได้อธิบายและแนะนำ การเขียนรูปแบบการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตด้วยการเกิดความกระจั่งชัด

กราบขอบคุณท่านอาจารย์สุนทร สนันท์ชัย ผู้ถ่ายทอดแนวคิดทางการศึกษาก่อนอกโรงเรียน และได้ตรวจสอบรูปแบบการศึกษาก่อนอกโรงเรียนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญอีก 5 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณ อย่างมากเช่นกัน ขอบคุณ ดร. สนอง ไอลิกิวเทน ที่ช่วยเหลือและแก้ปัญหาทางด้านคอมพิวเตอร์ อย่างดีเยี่ยม ขอบคุณ ดร. ปาน กิมปี ซึ่งทำหน้าที่ coaching ในการทำวิทยานิพนธ์ ขอบคุณผู้ช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม คือ อาจารย์ พิชิต แสงกอบ และครอนกรัว อาจารย์มาในช หวังตะฤก และครอนกรัว ขอขอบคุณประชาชนและเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูล ขอบคุณ เพื่อน ที่น้องทุกท่าน

ท้ายที่สุด ขอกราบขอบคุณบิดาผู้ดูแล ไปแล้ว ซึ่งผู้วิจัยรู้สึกเกิดความนุ่มนิ่มน้ำและนึงน้ำใน ทุกรายการที่นีกเดิง และรับรู้เสมอมาว่าเป็นผู้ที่ได้คาดหวังที่จะเห็นความสำเร็จของฉุกครั้งนี้

สารบัญ

บทคัดย่อภาษาไทย.....	๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๑
กิตติกรรมประกาศ.....	๗
สารบัญ.....	๙
สารบัญตาราง.....	๙
สารบัญแผนภูมิ.....	๙
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
วัสดุประสงค์ของการวิจัย.....	๖
ขอบเขตของการวิจัย.....	๖
ข้อตกลงเบื้องต้น	๗
แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	๘
คำจำกัดความในการวิจัย.....	๙
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	๑๒
๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๑๔
ตอนที่ ๑: แนวคิดในการสร้างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม.....	๑๔
๑. การพัฒนาคุณภาพชีวิต.....	๑๔
๒. การพัฒนามุมย์.....	๑๙
๓. ความนั่นคงของชีวิตมนุษย์.....	๒๑
๔. การพัฒนาสังคม.....	๒๔
๕. การพัฒนาที่ยั่งยืน.....	๒๘
๖. การพัฒนาอุดถหากรณ์.....	๓๕
๗. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมและการสร้าง เครื่องชี้วัด.....	๓๙
ตอนที่ ๒: การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคมแบบยั่งยืน.....	๔๗
๑. การศึกษาเพื่อการพัฒนา.....	๔๗
๒. การศึกษาผู้ใหญ่: ปฏิญญาตนบูร์ก.....	๔๙
๓. แนวคิดเรื่องการศึกษาด้วยชีวิต.....	๕๑

บทที่

4. การศึกษาต่อเนื่องเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต: ชุดฝึกอบรมการศึกษาต่อเนื่องของ UNESCO.....	53
5. การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน : แนวคิดจาก UIE.....	56
6. การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	59
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตในเขตอุดสาหกรรม 63	
3. วิธีดำเนินการวิจัย.....	67
1. การศึกษาเอกสาร.....	67
2. การศึกษาภาคสนาม.....	70
2.1 ระเบียบวิธีวิจัย.....	70
2.2 พื้นที่ศึกษา.....	70
2.3 ระยะเวลาที่ศึกษา.....	71
2.4 วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	71
2.4.1 การสนทนากลุ่ม.....	71
2.4.2 การสังเกต.....	76
2.4.3 การสัมภาษณ์เจาะลึก.....	77
2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
2.6 การตรวจสอบข้อมูล.....	78
3. การพัฒนารูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิต และสังคมตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเขตอุดสาหกรรม.....	79
4. การศึกษาเพื่อสร้างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเขตอุดสาหกรรม.....	81
ตอนที่ 1: การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการสร้างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคม.....	83
ตอนที่ 2 : การศึกษาภาคสนามเพื่อสร้างเครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตและสังคมตาม แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเขตอุดสาหกรรม	107
กรณีที่ 1: ชุมชนอุดสาหกรรม 1.....	107
กรณีที่ 2 : ชุมชนอุดสาหกรรม 2	158
5. รูปแบบการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคมตามแนวคิด การพัฒนาที่ยั่งยืน ในเขตอุดสาหกรรม.....	222

บทที่

ตอนที่ ๑: การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคม	
ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดมศักดิ์.....	222
1. การอบรมเพื่อจัดเตรียมโครงการเครื่องชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืน: การพัฒนาการพัฒนาที่ยั่งยืนจากเมืองของอดีติน นลธรัฐเท็กซัส สหรัฐอเมริกา	222
2. การพัฒนาระบบการสอนและการศึกษาแบบผสมผสานเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตชุมชนบทที่ยกอน โดยการพัฒนาองค์ความรู้.....	229
ตอนที่ ๒: การนำเสนอรูปแบบการศึกษาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคมตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดมศักดิ์.....	231
1. การศึกษานอกโรงเรียนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	231
2. โรงเรียนในโรงงาน	262
๖. สรุปผลการวิจัย อกกิประยุกต์ และข้อเสนอแนะ.....	264
สรุปผลการวิจัย	265
อกกิประยุกต์	274
ข้อเสนอแนะ.....	282
รายการอ้างอิง.....	284
ภาคผนวก.....	294
ประวัติผู้เขียน.....	295

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่

1. ลักษณะผู้ร่วมสนับสนุนก่อตุ้น ชุมชนอุดสาหกรรม 1.....	72
2. ลักษณะผู้ร่วมสนับสนุนก่อตุ้น ชุมชนอุดสาหกรรม 2	74
3. ที่มาของเครื่องซีวัค	115
4. เครื่องซีวัคด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม.....	121
5. เครื่องซีวัคด้านอาชีพและเศรษฐกิจ.....	126
6. เครื่องซีวัคด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุข	131
7. เครื่องซีวัคด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้.....	134
8. เครื่องซีวัคด้านการศึกษากองโรงเรียน.....	140
9. เครื่องซีวัคด้านวัฒนธรรมและจิตใจ.....	145
10. เครื่องซีวัคด้านประชาสัมพันธ์ ความมั่นคงของชีวิต และสิทธิเสรีภาพ.....	149
11. เครื่องซีวัคด้านครอบครัว.....	152
12. ศูนย์เครื่องซีวัคคุณภาพชีวิตและสังคมชุมชนอุดสาหกรรม 1.....	153
13. เครื่องซีวัคด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งแวดล้อม.....	171
14. เครื่องซีวัคด้านอาชีพและเศรษฐกิจ.....	174
15. เครื่องซีวัคด้านสุขภาพอนามัยและสาธารณสุข	177
16. เครื่องซีวัคด้านข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้.....	181
17. เครื่องซีวัคด้านการศึกษากองโรงเรียน.....	188
18. เครื่องซีวัคด้านวัฒนธรรมและจิตใจ.....	192
19. เครื่องซีวัคด้านประชาสัมพันธ์ ความมั่นคงของชีวิต และสิทธิเสรีภาพ.....	197
20. เครื่องซีวัคด้านครอบครัว.....	202
21. ศูนย์เครื่องซีวัคคุณภาพชีวิตและสังคมชุมชนอุดสาหกรรม 2	203
22. ศูนย์เครื่องซีวัคคุณภาพชีวิตและสังคมด้านแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดสาหกรรม	210
23. ครอบคลุมการศึกษากองโรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน.....	248

สารบัญแผนภูมิ

๙

แผนภูมิที่

1. ขั้นตอนการวิจัย.....	13
2. ความเชื่อมโยงของเครื่องชี้วัดกับการพัฒนาภูมิแบบการศึกษากลยุทธ์โรงเรียน.....	232
3. ขั้นตอนการพัฒนาการศึกษากลยุทธ์โรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคม ตามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดสาหกรรม.....	233
4. การศึกษากลยุทธ์โรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคมตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	235
5. นิรพากษารของเนื้หาการศึกษากลยุทธ์โรงเรียนเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคม ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	237
6. ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาตามแผนที่วางไว้.....	242
7. การศึกษากลยุทธ์โรงเรียนที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคม ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดสาหกรรม.....	243
8. เครื่องข่ายของกระบวนการศึกษากลยุทธ์โรงเรียนเพื่อเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสังคม ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในเขตอุดสาหกรรม.....	257

แผนที่

1. ชุมชนอุดสาหกรรม 1	108
2. ชุมชนอุดสาหกรรม 2	159

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย